

РЕЦЕНЗІЇ

**Нагайко Тарас,**

кандидат історичних наук,  
завідувач науково-дослідного відділу  
історичного краєзнавства  
НІЕЗ «Переяслав», керівник навчально-  
наукового центру усної історії  
[taras.nahaiko@ukr.net](mailto:taras.nahaiko@ukr.net) <http://orcid.org/0000-0002-1439-3576>

Національний історико-етнографічний  
заповідник «Переяслав»,  
вул. Шевченка, 8, м. Переяслав-  
Хмельницький,  
Київська обл., Україна, 08400

**Nahaiko Taras,**

Candidate of Historical Sciences,  
Head of the Research Department of Historical  
Local History NEES «Pereiaslav»,  
Head of the Educational and Scientific Center  
of Oral History  
[taras.nahaiko@ukr.net](mailto:taras.nahaiko@ukr.net) <http://orcid.org/0000-0002-1439-3576>

National Historical and Ethnographic  
Reserve «Pereiaslav»  
8, Shevchenka Str.,  
Pereiaslav-Khmelnytskyi,  
Kyiv region, Ukraine, 08400

**ОГЛЯД ЗБІРНИКІВ МАТЕРІАЛІВ «УСНА ІСТОРІЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО  
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ  
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА»**

Сучасна парадигма соціо-гуманітарних наук визначає пересічну людину повноцінним об'єктом історичного буття. Антропологізація історичної науки привнесла до її інструментарію нові дослідницькі методи та теоретичні бачення місця людини в історичному процесі. Такі сучасні напрями як історична антропологія, інтелектуальна історія, історія ідей, просопографія, біографістика та інші спроможні всебічно представити як узагальнений, так і зіндивідуалізований портрет соціуму. Задля більш об'єктивного вивчення загальних тематичних аспектів істориками неодмінно враховується персональний життєвий досвід представника тієї чи іншої корпоративної спільноти. Дієвим дослідницьким інструментом тут визнається саме усна історія. В останні роки теоретико-методологічні та практичні аспекти цього напрямку доволі активно застосовуються у широкому спектрі вітчизняних історичних студій. Окрім подієвих (історичних) фактів, у фокус уваги дослідників, що послуговуються цим методом, потрапляють аспекти повсякденного побуту груп людей, особливості емоційного сприйняття тих чи інших обставин та подій, мотивація дій, стратегії поведінки тощо.

Цілком природно, що у добу демократизації історичного знання увага академічної наукової спільноти привертається до вивчення власного досвіду через осмислення своєї ролі у загальному історичному процесі. Слід зауважити, що корпоративні сегменти загальної моделі суспільного буття, представлені вищою школою, являють собою доволі розгалужену систему. У науковій площині її осмислення відбувається через вивчення історії освіти та науки. В узагальненому вимірі до уваги приймається кар'єра, інтелектуальний внесок, а також динамічний життєвий портрет кожного представника корпорації. Безумовно, що саморефлексія безпосередніх учасників досліджуваного процесу є невід'ємною складовою об'єктивного дослідницького бачення.

Говорячи про тематичну спрямованість розглядуваних видань, слід відзначити, що проект зі збору спогадів представників науково-педагогічного складу Дніпропетровського університету, демонструє приклад публікації унікальних за своїм змістом наративних джерел. Окрім біографічних відомостей, вони містять у собі приватний погляд щодо характеру забезпечення виконання державних та суспільних запитів, зокрема реалізацію університетським середовищем планів та завдань у галузі організації та забезпечення освітньо-наукового процесу у період середини ХХ – початку ХХІ ст.

Запропонований корпус усних джерел, що наведений у трьох томах пошукового проекту (*Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара* : зб. докум. матер. / [редкол.: проф. М.В. Поляков (голова) та ін.]. – Д.: Ліра, 2013. – Т. 1. – 652 с.; *Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара* : зб. докум. матер. / редкол.: проф. М.В. Поляков (голова) [ та ін.]. – Д.: Ліра, 2016. – Т. 2. – 560 с.; *Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара* : зб. докум. матер. / редкол.: проф. М.В. Поляков (голова) [ та ін.]. – Дніпро : Ліра, 2017. – Т. III. – 576 с.) покликаний передусім унаочнити ту атмосферу, яка характеризує понад півстолітню добу функціонування та розвитку Дніпропетровського класичного університету. Сформована таким чином візія являє собою важливий джерельний сегмент, що є певною альтернативою офіційного бачення та доповнює його новим змістом. До загальної моделі сприйняття ролі університету в житті соціуму додаються приватні оцінки, що походять з середини самої університетської корпорації. Шляхом введення до наукового обігу джерел усної історії відбувається розширення предметно-тематичної спрямованості історичного дискурсу довкола історії вищої освіти в Україні.

Рецензовані видання стали першим реалізованим проектом видавничої серії джерел з історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара «Alma mater», заснованої у 2013 р. Вихід томів було почергово присвячено відповідно двом ювілейним датам – 95-ти та 100-річчю Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Видавничий проект підготовлено в межах роботи археографічно-красознавчої експедиції, керівництво якою здійснювали проф. Ю.А. Святець, доц. О.В. Іщенко, доц. О.А. Репан, доц. Б.П. Грушецький, магістр А.В. Іванцов. Укладачем та науковим редактором видання виступив проф. С.І. Світленко. За структурою кожен том містить вступне слово голови редакційної колегії, ректора М.В. Полякова та змістовну передмову, підготовлену упорядниками С.І. Світленком та В.В. Ващенком. У додатку до передмови першого тому вміщено питальник на 75 запитань, а до двох наступних – 65. Наприкінці кожного з томів подається іменний покажчик, укладений на основі текстів інтерв'ю.

Символічно, що своєрідний життєпис університету, записаний з 2012 по 2014 рр., було створено спільними зусиллями науково-педагогічних працівників та студентів університету. Загалом автори проекту у трьох книгах представили 81 інтерв'ю, що були записані в межах роботи археографічної експедиції. У кожному томі їх наведено у алфавітному порядку. Усі опубліковані матеріали мають редакторське опрацювання та містять питання інтерв'юєра. На початку кожного з них вміщено паспортний лист з двадцятьма обов'язковими для заповнення полями, який містить інформацію про респондента, особу інтерв'юєра, час та місце проведення інтерв'ю, його тривалість тощо. В опублікованих усних джерелах респондентами виступають 60 чоловіків та 21 жінка. 32 записаних інтерв'ю подано російською мовою. За певними винятками для більшості оповідачів було обрано віковий критерій – від 60 років, враховувався тривалий стаж роботи та особистий непересічний внесок у розвиток університету.

Безумовно, що «Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара» займе своє помітне місце в мозаїці вітчизняного історіописання. За зразком західної гуманітаристичної традиції, її можна цілком виправдано віднести до некласичної історіографії, що постає на хвилі критики усталеної, позитивістської подієвої історії. У контексті вивчення освітньо-наукового простору розглянуті видання є прикладом збереження та введення до наукового обігу важливого корпусу джерел – персоніфікованої історичної пам'яті про життя та розвиток потужного інтелектуального осередку. Зібрані у них свідчення безпосередніх творців історії закладу виступають унікальними першоджерелами, що покликані створити об'єктивне враження про власне університет, причетних до нього людей та добу, в яку вони взаємодіяли. Персональні автожиттєписи не лише доповнюють та увиразнюють знання про цю установу, а й

дозволять дослідникам апелювати до мікрорівневої інформації, емпіричного досвіду минулих поколінь. Подібна саморефлексія у форматі наукового проекту є корисним починанням, спрямованим на реалізацію одразу кількох важливих завдань: збереження історичної пам'яті, вивчення історії «Alma mater», пошанування внеску її найвиразніших представників.